

JADĄ WOZY KOŁOROWE...

WYSTAWA ZE ZBIORÓW PAWŁA LECHOWSKIEGO

Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju, Bulwary Dietla 19

Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju
filia Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu
zaprasza

JADĄ WOZY KOŁOROWE...

„TABOR” W PAMIĘCI I W TWÓRCZOŚCI
ARTYSTYCZNEJ CYGANÓW/ROMÓW
WYSTAWA ZE ZBIORÓW PAWŁA LECHOWSKIEGO

wernisaż wystawy
26 maja 2023, godz. 12⁰⁰

Muzeum Nikifora
Krynica-Zdrój, Bulwary Dietla 19

Paweł Lechowski z wykształcenia jest etnografem, w przeszłości ekspertem i doradcą w kwestiach romskich Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych przy MSWiA. Uczestniczy w programach edukacyjnych i integracyjnych oraz angażuje się w działalność różnych organizacji promujących kulturę tej mniejszości etnicznej. Bierze udział w konferencjach, a jego opinie były cytowane w raportach European Rome Rights Center. Kulturą romską interesuje się nieustannie od lat 60. ubiegłego wieku. Na przełomie lat 80. i 90. jako pracownik Muzeum Etnograficznego w Tarnowie uczestniczył w organizacji stałej ekspozycji romskiej i pozyskiwaniu na nią obiektów. Kilka lat później, nie będąc już pracownikiem muzeum, zaczął realizować zamysł stworzenia własnej kolekcji. Sprzyjającą okolicznością stała się migracja rumuńskich Romów do Polski. Nawiązał wówczas z nimi kontakt, a rozwój kolekcji był efektem dodatkowym pomocy, której im udzielał. Organizował opiekę lekarską, pomoc prawną, szukał miejsc gdzie mogliby się zatrzymać, zwłaszcza podczas zimowych mrozów, tłumaczył ważne sprawy z/na język romani. W latach 1994–2000 w jego mieszkaniu żyła kilkupokoleniowa rodzina rumuńskich Romów i okresowo bywało u niego ponad 20 osób. Wśród znajomych Lechowski został żartobliwie nazwany „rumuńskim konsulem”, a znajomość z Romami rozwinęła się w przyjaźń. W laudacji przyznanej mu w 2002 r. nagrody Fundacji Polcul, Joanna Dunikowska ujęła zasługi laureata w tych słowach:

„...dzięki tym kontaktom zaczął posługiwać się językiem romani, który dotąd znał tylko biernie. Romowie zwracali się do niego ze swoimi problemami i poczuł, że coraz bardziej liczą na jego pomoc [...]. Wieść o gadziu bezinteresownie pomagającym Cyganom rozchodziła się błyskawicznie”.

Zainteresowanie Pawła Lechowskiego odmienną kulturą, które przerodziło się w pasję, dało podstawę jednej z największych prywatnych kolekcji cyganianów w Polsce. Jest to szczególnie cenny zbiór ze względu na jego liczbę i różnorodność. Istotnym bodźcem w podjętej przez Lechowskiego w 1990 roku decyzji o kolekcjonowaniu stała się znaleziona ikonka przedstawiająca Matkę Boską - do dziś traktowana przez niego jako talizman. Podczas próby pozyskania cygańskiego wozu do zbiorów muzealnych, trafił do opuszczonego koczowiska w Prokocimiu, na ówczesnych peryferiach Krakowa. W swoich notatkach zapisał:

„W jednym z wozów znalazłem porzuconą niewielką ikonkę, jak się potem okazało, malowaną przez jednego z młodocianych mieszkańców koczowiska. Ikona, obecnie z numerem inwentarzowym PL-1, zanim okazała się zalążkiem wszystkich zbiorów najróżnorodniejszych eksponatów i archiwaliów, to w pierwszym etapie była inspiracją do tropienia wszelkich przejawów twórczości plastycznej wśród Romów. Twórczości, która według przekonania ówczesnych cyganologów/romologów nie istniała”.

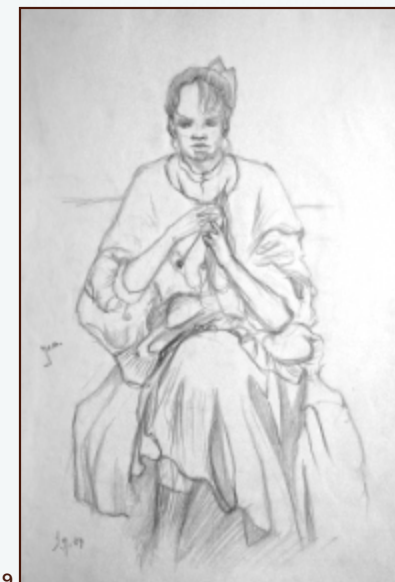
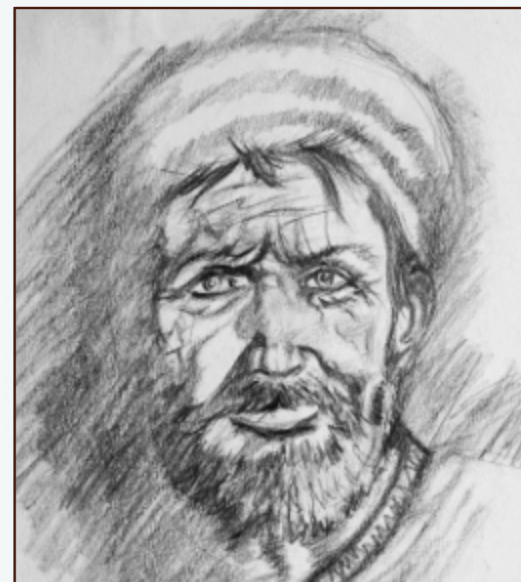
Lechowski długo poszukiwał autora ikony, lecz bez skutku. Uzyskane jednak przy tej okazji przesłanki jednoznacznie świadczą, że została wykonana w środowisku Romów, jest więc ona przejawem ich twórczości plastycznej.

Obecnie w kolekcji jest około 400 zinwentaryzowanych przedmiotów, wykonanych lub użytkowanych przez Romów. Tworzą one tematyczne zespoły: romską sztukę plastyczną (malarstwo olejne, pastele, rysunki, grafiki, rzeźba), cygańskie rzemiosło (wyroby kotlarskie, kowalskie, odlewnicze, koszykarskie) i wyroby użytkowane przez Romów; instrumenty muzyczne, zdobnicze elementy do wozu, ubiór i biżuterię oraz przedmioty świadczące o obecności Romów jako inspiracji w kulturze społeczności większościowej. Jest to sztuka plastyczna, pocztówki, nuty i śpiewniki nawiązujące do motywów muzyki cygańskiej, figurki ceramiczne, lalki i opakowania po produktach (produkty spożywcze, pudełka po papierosach, butelki po napojach). W kolekcji są także nagrania dźwiękowe: muzyka utrwalona na kasetach i płytach winylowych, opowiadane bajki na motywach cygańskich, filmy o tematyce romskiej, audycje radiowe i telewizyjne.

Dopełnienie stanowią archiwalia w postaci kilku urzędowych dokumentów, liczne fotografie, pocztówki, bogata literatura fachowa z Polski i zagranicy, także w języku romani. Ponadto w zbiorach są afisze informujące o różnych spotkaniach dotyczących kultury romskiej: odczytach, prelekcjach, imprezach i występach z udziałem romskich zespołów oraz plakaty zapowiadające filmy, które zawierają wątki romskie. Lechowski podkreśla, że „Wszystkie te gromadzone przedmioty nie stanowią i nigdy nie stworzą jakiejś skończonej, zamkniętej całości, jakiejś kompletnej kolekcji. Wszystkie te zbiory nie tylko mogą, ale powinny być wciąż wzbogacane, uzupełniane i uaktualniane o nowe eksponaty i archiwalia. Tylko wówczas, choć nigdy w pełni tej idei się nie zrealizuje, ale przynajmniej można się przybliżyć do w miarę najpełniejszego przedstawienia, zobrazowania, zarówno świata i kultury Romów, jak i sposobów odbierania, postrzegania tego świata i kultury przez nas - nie Cyganów”.

W kolekcji znajdują się przedmioty pochodzące nie tylko z Polski, ale również z krajów bałkańskich: Rumunii, Bułgarii, Macedonii, Albanii; ze wschodu: Rosji i Ukrainy; z zachodu: Hiszpanii, a także ze Słowacji. Ich pozyskanie nierzadko wiązało się z podróżami do krajów południowej Europy. Zbiory te są często prezentowane przy okazji tematycznych wystaw lub prelekcji. Służą również działaniom edukacyjnym związanym z przeciwdziałaniem dyskryminacji i nietolerancji.

dr Magdalena Kwiecińska

Pierwsza strona okładki: Kapela cygańska, Ferdinand Koci /Albania/, linoryt, lata 90. XX w.

1. Mordowanie Cyganów przez hitlerowców, Ferdinand Koci /Albania/, tusz, lata 90. XX w.
2. Cyganki przy ognisku, autor nieznany, olej, tektura
3. Cyganka z koszykami w drodze na targ, Ferdinand Koci /Albania/, tempera, wyk. 1993 r.
4. Cygańska Madonna, autor nieznany, olej, drewno, lata 70. XX w. [?].
5. Cyganka karmiąca piersią, Barbara Mehoffer, olej, tektura, lata 50. XX w.
6. Taniec Cygank, autor nieznany /Hiszpania/, olej, sklejką
7. „Prawie tańcząca”, Bogumiła Delimata, akryl, sklejką, 2009 r.
8. Portret mężczyzny, Janusz Sadowski, ołówek, papier, wyk. 1989 r.
9. Cyganka Iza, Janusz Sadowski, ołówek, papier, wyk. 1989 r.
10. Tańcząca i grająca cygańska młodzież, Ferdinand Koci /Albania/, pastel, 1993 r.

Kurator wystawy: Zbigniew Wolanin

Konsultacja naukowa: Paweł Lechowski

Projekt graficzny zaproszenia: Michał Załuski

organizatorzy:

MUZEUM OKREGOWE
w Nowym Sączu

INSTYTUCJA KULTURY WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

MAŁOPOLSKA

patronat medialny:

